

Poniedziałek, 23 października

15.00-16.30 Sesja tematyczna IIB (s. 532)

Moderator: dr hab. Robert Szmytkie, prof. UW

dr hab. Elżbieta Grzelak-Kostulska, prof. UMK, (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu) **dr hab. Krzysztof Małachowski prof. PBŚ** (Politechnika Bydgoska), **dr hab. Jadwiga Biegańska, prof. UMK** (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu), *Demograficzny wymiar modernizacji seniorów*

Opisywane w teorii drugiego przejścia demograficznego zmiany ujawniły się wcześniej w krajach o rozwiniętej gospodarce rynkowej i wysokim poziomie dobrobytu. Objęły swym zasięgiem także obszar Europy Środkowej i Wschodniej, choć z pewnym opóźnieniem. W tym przypadku ich związek z dokonującą się równocześnie transformacją w sferze ekonomicznej, społecznej i politycznej zapoczątkowanej w latach dziewięćdziesiątych XX wieku sprawił, iż mają nieco odmienny niż na Zachodzie Europy przebieg. Niezależnie jednak od obserwowanych różnic, walor eksplanacyjny przy ich interpretacji przypisać należy związanej z modernizacją koncepcji drugiego przejścia demograficznego. Badania nad przemianami ludnościowymi mają bowiem na celu poznanie właściwych dla nich prawidłowości wyrażających się w pewnych tendencjach, w tym przypadku zakładane zmiany dotyczą procesów i zdarzeń o charakterze demograficznym, ograniczonych do populacji osób starszych.

Celem badań było naukowe zweryfikowanie obserwowanych zmian, które zachodzą w populacji polskich seniorów, a składają się na ich demograficzną modernizację. Prześledzenie szeregu zjawisk dostarcza odpowiedzi na pytanie, czy uprawnione jest kojarzenie przemian zachodzących w różnych sferach życia (demograficznej i społecznej) ze wspólnym kontekstem wyznaczonym przez koncepcję modernizacji oraz pozwala ustalić, na ile wyniki badań potwierdzają faktycznie ich spodziewany kierunek (modernizacja).

dr hab. Piotr Szukalski, prof. UŁ (Uniwersytet Łódzki), *Nowi biedni emeryci - o nowym zjawisku społecznym*

Wskutek reformy emerytalnej z 1999 r., począwszy od 2008 r. pojawiać się zaczęła coraz większa grupa osób, które po osiągnięciu wieku emerytalnego uzyskują świadczenie emerytalne niższe niż gwarantowana emerytura minimalna. W 2022 r. co siódma osoba, która przeszła na emeryturę, uzyskała takie świadczenie.

Institut Pracy i Spraw Socjalnych zrealizował w latach 2022-2023 finansowany przez MEiN projekt badawczy "Nowi biedni emeryci" poświęcony zrozumieniu przyczyn zjawiska niskich emerytur. Celem wystąpienia jest prezentacja części wyników badania ilościowego dokonanego na ogólnopolskiej, losowej próbie 2200 respondentów, z których 60% to nowi biedni emerycie, zaś 40% to osoby znajdujące się w wieku przedemerytalnych

(55-59 lat kobiety, 60-64 lata mężczyźni) o niskim stażu ubezpieczeniowym (okres opłacania składek ubezpieczeniowych nie przekraczający lat 18 - K i 23 - M).

W trakcie prezentacji zostaną omówione przede wszystkim: skala i rozkład przestrzenny zjawiska, przyczyny krótkiego stażu ubezpieczeniowego, ważność stanu zdrowia i sprawowania opieki dla przynależności do badanej kategorii.

dr hab. Jacek Potocki, prof. UEWr (Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu), *Zmiany w zaludnieniu Dolnego Śląska od 1871 r. do czasów współczesnych*

Przeprowadzone badania miały na celu dokonanie bilansu ludnościowego Dolnego Śląska w okresie 150 lat – od pierwszego nowoczesnego spisu ludności przeprowadzonego w 1871 r. do ostatniego spisu w 2021 r. Zmiany w zaludnieniu regionu zbadano na podstawie wyników z 15 spisów ludności – 7 sprzed II wojny światowej i 8 z okresu powojennego. Po raz pierwszy wszystkie dane zostały zagregowane w jednolitych jednostkach terytorialnych (zgodnych z obecnie obowiązującym podziałem administracyjnym). Wymagało to przeprowadzenia szczegółowych badań, które jednak pozwoliły uzyskać pełną porównywalność danych ze wszystkich spisów przed- i powojennych. Dzięki temu możliwe stało się zweryfikowanie niektórych ugruntowanych w literaturze a nie w pełni zasadnych twierdzeń o rozwoju ludnościowym (także wyludnianiu) niektórych terenów na Dolnym Śląsku.

dr Jadwiga Gałka (Uniwersytet Jagielloński), *Zmiany demograficzne w Polsce w latach 2002-2021*

Na przestrzeni ostatnich kilkudziesięciu lat zaszły duże zmiany w rozwoju demograficznym Polski. Polska boryka się z wieloma problemami, tj. spadek urodzeń, starzenie się społeczeństwa, wyludnienie obszarów peryferyjnych i pozametropolitalnych. Co więcej, prognozy demograficzne wskazują na spadek liczby mieszkańców kraju w kolejnych dziesięcioleciach. Celem artykułu jest ukazanie zmian demograficznych w Polsce w latach 2001-2021. Dane dla gmin pochodziły z Narodowych Spisów Ludności i Mieszkań w latach 2002 i 2021. W pracy zwrócono uwagę na dynamikę zaludnienia, a także różnice w ruchu naturalnym i migracjach ludności, które wpłynęły na demograficzny obraz Polski w kolejnych dziesięcioleciach.

dr Małgorzata Polna (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu), *Zróżnicowanie zaawansowania starości demograficznej na obszarach wiejskich woj. wielkopolskiego*

Celem pracy jest przedstawienie poziomu i przestrzennego zróżnicowania starości demograficznej oraz określenie tempa (dynamiki) starzenia się ludności na obszarach wiejskich woj. wielkopolskiego. Ukazano je na tle przebiegu tego procesu w miastach. Badania dotyczą lat 1995–2022. W pracy zastosowano metodę wskaźnikową i analizę szeregów czasowych. W badaniach wykorzystano miary starości demograficznej w ujęciu

statycznym i dynamicznym. Stwierdzono, że pomimo wzrostu wskaźnika starości demograficznej ludność wiejska, w przeciwieństwie do miejskiej, która już w 2012 r. osiągnęła fazę starości demograficznej, do 2019 r. znajdowała się w fazie społeczeństwa starzejącego się. Obszary wiejskie charakteryzuje niższy niż miasta udział ludności w wieku powyżej 65 lat (od 2001 r.). Z kolei na wsi wyższe wartości osiąga indeks sędziwej starości (do 2018 r.), przy czym jego poziom w 2022 r. był najniższy w całym badanym 20-leciu. Wzrastające wartości indeksu starości demograficznej oraz wskaźnika starzenia się demograficznego wskazują, że obszary wiejskie woj. wielkopolskiego charakteryzują się postępującym procesem starzenia, jednak dynamika tego procesu jest mniejsza niż w miastach regionu. Względnie niski poziom zaawansowania starości demograficznej obszarów wiejskich wykazuje znaczne zróżnicowanie wewnątrzregionalne. Obok gmin, które można nazwać demograficznie starymi występują jednostki o relatywnie wolniej postępującej starości, i również takie, w których ma miejsce odmładzanie populacji.